

مبارزه با فساد و افزایش هجمه‌ها

غلامحسین محسنی‌اژه‌ای در گردهمایی معاونین اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری‌های سراسر کشور با اشاره به پیش‌بینی سال گذشته خود ناظر بر افزایش دامنه حملات و هجمه‌ها به قوه قضائیه، گفت: «من سال گذشته با عنایت به جمع جبهات و اتفاقات رخ داده در جریان اغتشاشات و همچنین هدف‌گذاری‌هایی که برای انسداد گلوگاه‌های فساد و مقابله با فساد و مفسدین و متخلفین در دستگاه‌های حکومتی داشتیم، پیش‌بینی کردم که سال جاری مشکلاتمان بیشتر خواهد بود.» او ادامه داد: «از سویی دیگر با عنایت به شرارت‌ها و توطئه‌های دشمنان از جمله پرونده عناصر وابسته به رژیم صهیونیستی که در سال گذشته با کمک ضابطین دستگیر شدند و حکم مجازات‌شان در سال جاری اجرایی شد و به‌طور کلی مجازات سنگینی که به تبع شرارت‌ها و توطئه‌ها باید در قبال عناصر دشمن اعمال شود، پیش‌بینی می‌کردم که هجمه‌ها به قوه قضائیه زیاد خواهد بود؛ که همین امر تحقق یافت.»

▼ در پرونده‌های کنیر الشاک‌ی اول متهم را بازداشت نکنید

او در ادامه گریزی نیز به فرآیندها و ساختارهایی زد که ممکن است موجب فساد و تخلف باشند و بر همین اساس گفت: «در معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه، فرآیندها و ساختارها و قوانینی که ممکن است زمینه بروز تخلف و جرم و آسیب باشند را احصاء کنید و موارد مربوطه را به مراجع ذی‌ربط منتقل گردانید؛ در همین امر «اسناد عادی» و «الترام به ثبت رسمی معاملات اموال غیر منقول» چنانچه مصوبه ناظر بر آن، نهایی و ابلاغ شود، بسیاری از مشکلات مردم و جامعه مرتفع می‌گردد و ورودی‌ها به دستگاه قضا تقلیل می‌یابد.» او ادامه داد: «برخی فرآیندها در خود قوه قضائیه پیچیدگی‌هایی دارد که همین امر زمینه‌ساز بروز مسائل و مشکلات می‌شود؛ در همین قضیه پرونده‌های کنیر الشاک‌ی، وقتی فرد متهم بلافاصله بازداشت می‌شود با هجوم مالباختگان مواجه می‌شویم لذا تاکید ما آن است که فرد را بلافاصله بازداشت نکنید بلکه راهکارها و تدابیر مقتضی را برای احقاق حق مالباختگان به عمل آورید و متعاقب آن اقدامات لازم را در قبال متهم یا متهمین پرونده انجام دهید.»

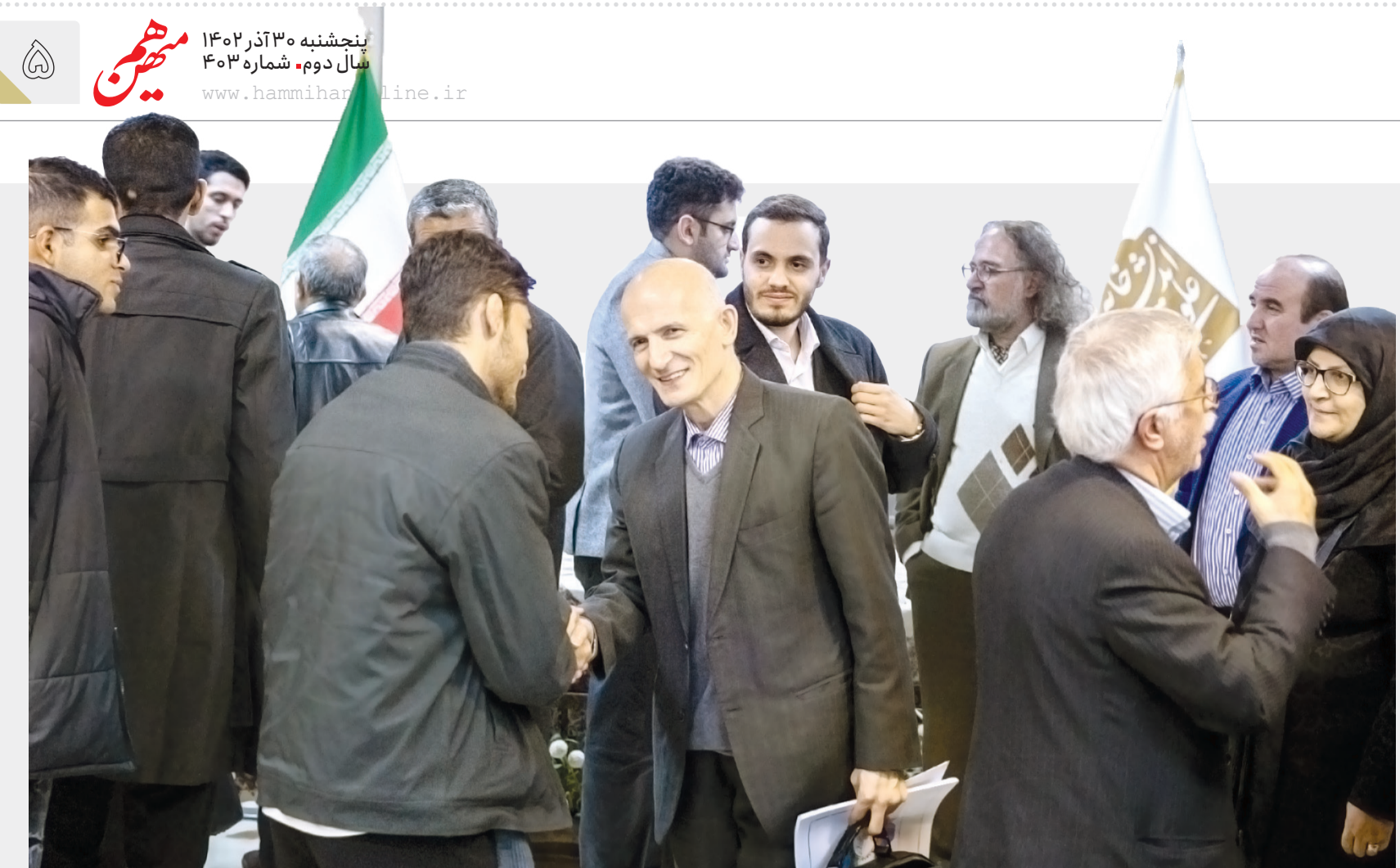
▼ پیشگیری امری فرا قوه‌ای است

رئیس عدلیه با تاکید بر اینکه امر پیشگیری از وقوع جرم منحصر به یک نهاد یا قوه نیست، بیان داشت: «مقوله پیشگیری، امری فرا قوه‌ای و فرا زمانی و مستمر است و نتایج آن شاید در کوتاه‌مدت بروز و ظهور نیابد؛ همچنین برای تحقق تمام و کمال مقوله پیشگیری از وقوع جرم، صرف ورود قوای حکومتی هم اکتفا نمی‌کند بلکه آحاد جامعه باید به این مهم ورود داشته باشند.»

▼ فعال شدن کامل شورای عالی پیشگیری

اژه‌ای ضمن اشاره به نحوه شکل‌گیری «شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم» و نقشی که این شورا به لحاظ قانونی می‌تواند در تحقق زمینه‌های ساختاری امر پیشگیری ایفا کند، گفت: «باید از ظرفیت شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم بیشتر بهره بگیریم و این شورا را فعال‌تر کنیم. ضرورت دارد آسیب‌های اجتماعی و علل و عوامل وقوع جرم را در موعدهای سیاست‌گذاری‌ها و تدوین ساختارها و امر تقنین، به مراجع ذی‌ربط متذکر شویم.» رئیس قوه قضائیه بر گسترش دامنه ارتباطات معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه با بخش‌ها و گروه‌های مختلف اجتماعی تاکید کرد و گفت: «معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه باید دامنه ارتباطات خود را با حوزه‌های علمی، دبیرخانه ستاد انتم‌جمعه، امور مساجد، هیئات مذهبی، آموزش و پرورش، گروه‌های جهادی، بسیج اقشار، سازمان‌های مردم‌نهاد و به‌طور کلی تمامی تشکیلات و ظرفیت‌های مردمی، توسعه دهد. باید معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه، با هماهنگی مرکز رسانه قوه قضائیه، ارتباطات وثیق و تنگاتنگی با رسانه‌ها، اعم از رسانه‌های مکتوب و دیجیتال و خبرگزاری‌ها و حتی «انسان‌رسانه‌ها» داشته باشد. رئیس دستگاه قضا در ادامه با اشاره به اهمیت اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی بر اساس شاخصه‌هایی مشخص جهت اتخاذ تدابیر برای علاج آن‌ها گفت: «شمار معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه، آسیب‌های اجتماعی و علل وقوع جرم را با تعیین ملاک‌ها و شاخص‌هایی نظیر گستردگی، پرخطر بودن و استمرار داشتن، اولویت‌بندی کند و برای رفع آن‌ها اقدامات مقتضی و برنامه‌ریزی شده‌ای را اتخاذ کند.»

عکس: آرش خاموشی/هم‌بین

آسیب شبه علم به علوم سیاسی

▲ ابوالفضل دلوری

▲ استاد علوم سیاسی دانشگاه علوه طباطبایی

علوم سیاسی قدیمی‌ترین رشته مدون تاریخ‌دار در جهان است. در واقع علوم سیاسی یک رشته علمی است که دستاوردهای باستانی آن، هم موضوعیت و هم اعتبار دارد. علوم سیاسی افلاطونی و ارسطویی هنوز هم چه به لحاظ اعتبار علمی و چه از نظر اعتبار فلسفی چیزی از آن کم نشده است. البته ممکن است بگویید این از نقاط منفی یک رشته است؛ مثلاً می‌گویند اینکه زبان فارسی نسبت به چند قرن قبل تغییر چندانی نداشته نکتۀ منفی است اما در بحث زیبایی‌شناسی این نکته را مثبت می‌دانند. علوم سیاسی هم از قدیمی‌ترین و پایدارترین دانش‌های علمی است. از قدمت علم جدید سیاست یک قرن هم نمی‌گذرد و از روش‌های جدید و نظام مفهومی محقق و پژوهش‌های علمی در علوم سیاسی کمتر از یک قرن می‌گذرد. تاریخچه علم سیاست جدید در ایران از این میزان نیز کمتر است و به نظر می‌رسد از اواخر دهه چهل شکل می‌گیرد. اگر چه امروز برای سالگرد صدویست و چهارمین سال تأسیس مدرسه علوم سیاسی گرد هم آمده‌ایم، اما آنچه به‌عنوان مدرسه عالی علوم سیاسی شکل گرفت، در حوزه علم سیاست نبود بلکه دانش سیاست بود. درست است که دانش سیاسی در ایران معاصر با یک مدرسه شروع می‌شود اما چند مرتبه را طی کرده است. مرتبه اول که ممکن است عقبه آن تا امروز نیز ادامه داشته باشد، اما در برهه‌ای از زمان کاروبه اصلی آن تربیت بوروکرات و تکنوکرات سیاسی بوده است. یعنی تعدادی کارشناس و دبیران و کسانی که بتوانند به‌ویژه در حوزه روابط خارجی و نه سیاست‌های داخلی کمک کنند، بودند. در زمینه سیاست داخلی ما سنت‌های دیگری در دوره شکل‌گیری مدرسه عالی علوم سیاسی داشتیم. این ادامه پیدا می‌کند و تا امروز هم این کارکرد را دارد اما خیلی کم و حاشیه‌ای است و بنا بر این نیست که این رشته، تکنوکرات و بوروکرات برای دستگاه‌ها فراهم کند و قوانین استخدایم هنوز هم فرصت‌های زیادی برای این رشته قائل نیست. اما کم و بیش این نقش را داشته است. بعد از آن کم و کم وارد مرحله آموزش دانش سیاسی می‌شویم. گرایش‌ها و دروس متنوعی در حوزه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران اضافه می‌شود بیشتر تمرکز روی حقوق سیاسی و سیاست خارجی و تاریخ سیاسی است و بر هیچ‌کدام از اینها نیز نظم علمی حاکم نیست. اما از دهه چهل به بعد برخی از دانش‌آموختگان جدید این رشته از کشورهای مختلف اعم از آمریکا و اروپا وارد می‌شوند و سعی می‌کنند هویتی به این رشته ببندند. اما همچنان نقش اصلی آن آموزشی است و هیچ گرایش چندانی روشنی در زمینه تبدیل این رشته به یک حوزه پژوهشی تا دهه ۷۰ نداریم. از دهه ۷۰ به بعد است که این رشته علاوه بر آموزش، رویکردهای پژوهشی هم پیدا می‌کند. البته یک استثنا کوچک در دوره‌ای از مدرسه عالی مطالعات بین‌المللی در دانشگاه تهران را داریم که در آن دوران تعدادی پژوهشگر در آنجا فعال می‌شوند اما بعد از آن کارکرد این رشته مجدداً آموزشی می‌شود و این وضع تا دهه ۷۰ ادامه دارد. از دهه ۷۰ به بعد شاهد رشد کمی این رشته هستیم و علوم سیاسی یکی از پرجمعیت‌ترین دانش‌آموختگان رشته علوم انسانی را به خود اختصاص می‌دهد. به‌ویژه با توسعه دانشگاه آزاد و برخی دیگر دانشگاه‌ها که ساده‌ترین رشته را برای راه‌اندازی علوم سیاسی می‌بینند چرا که محتوا و برنامه‌های آن به‌گونه‌ای بود که در هر جایی می‌شد آن را برپا کرد. نه به کتابخانه و آزمایشگاه نیاز بود و نه حتی اسناد به معنای دقیق کلمه می‌خواهد. اتفاقی که در این روند تحولی رخ می‌دهد، دوگانه است و یا بهتر است بگوییم پیامدهای دوگانه‌ای دارد. از یک طرف امروز شاهد جامعه‌بزرگی از دانش‌آموختگان علوم سیاسی هستیم که حاوی سرمایه‌های بی‌نظیر در تاریخ تحول علوم انسانی و اجتماعی است. این جمعیت زیاد طبیعتاً انتظار زیادی نیز مینماید بر

در جامعه سیاسی فعال باشیم

▲ کیومرث اشتریان

▲ استاد علوم سیاسی دانشگاه تهران

صدویست و چهارمین سالگرد تأسیس مدرسه علوم سیاسی را باید مغتنم بشماریم و فتح بابی باشد که راجع به علوم سیاسی فکر کنیم. چرا علم سیاست وارد بدنه قدرت نمی‌شود و ارتباطی با سیاست‌گذاران برقرار نمی‌کند؟ و چرا علم سیاست کاربردی نمی‌شود؟ برای پاسخ به این سوالات از چند مفهوم استفاده می‌کنم و جغرافیایی را در حوزه علوم سیاسی تعریف می‌کنیم تا ببینیم چگونه می‌توانیم با این مفاهیم تاثیرگذار باشیم. یک مفهوم «Epistemic community / اهالی معرفت» دیگری «Policy community / جامعه سیاسی (سیاست‌گذار)»، «Social learning / یادگیری اجتماعی» و دیگری «Populization of science / رواج یا عمومی‌سازی علم» مفاهیمی هستند که برای اندیشیدن به موضوع علوم سیاسی و چرایی سوالات بالا استفاده می‌شوند. اهالی معرفت، یک شبکه ارتباطی از پژوهشگران در علوم سیاسی است که تنها ارتباطات ساده ندارند بلکه هنجارهای مشترکی تولید می‌کنند، جهان‌بینی مشترکی دارند، نظام معنایی مشخصی دارند و از این شبکه استفاده می‌شود تا دانش را به عرصه عمل بزنند. تعبیر مکتب را می‌توان برای آن در نظر گرفت اما آن معنایی که از مفهوم شبکه و اتصال به شبکه اجرایی کشور دارد را نمی‌توان از مکتب انتظار داشت. در این حوزه به نظر می‌رسد ضعف شدیدی داریم و پژوهشگران علوم سیاسی بسیار پراکنده هستند و در واقع در کشور ما چیزی به نام اپیستمیک کامیونیتی نداریم. جامعه سیاسی (سیاست‌گذار)، شفاف‌تر و عملیاتی‌تر است و تنها علوم سیاسی دانان را شامل نمی‌شود، بلکه مدیران مجموعه‌ها، گروه‌های منافع و... نیز می‌توانند در این گروه باشند. در این حوزه نیز ما کمتر حضور داریم. یادگیری اجتماعی مفهوم مهم دیگر است و کتاب مشهور فریدمن چند سنت برنامه‌ریزی را مطرح می‌کند که یکی از آن‌ها سوشال لرنینگ است. جان کلام این است که گروه‌هایی داریم و انسان برای توسعه در قالب فعالیت‌های عمومی و اجتماعی غیرروتین می‌تواند به خود شکوفایی برسد و از همین منظر در علوم سیاسی وام می‌گیریم. اگر علم سیاست بخواد رشد کند و توسعه یابد، در فعالیت‌های گروهی غیرروتین باید بتواند حضور اجتماعی پیدا کند. این حضور منافاتی با علم ندارد و منظور این است که شبکه‌هایی تشکیل شود که تولید فکر معنادار «Policy oriented / سیاست‌محور» داشته باشند. بنابراین مسئله اصلی ما از منظر کاربرد دانش در علوم سیاسی شبکه است. ما شبکه ارتباطی نداریم و به مکتب‌های سیاسی از منظر شبکه و جامعه سیاسی نگاه نکردیم. ما امروز این فرصت را باید برای بازاندیشی و تفکر راجع به مکانیزم‌های اجرایی علم سیاست به کار بگیریم. موضوع آخر بحث استراتژی است؛ استراتژی‌های ما باید برای عمومی‌سازی علم استفاده شود اما در این زمینه نیز ضعف زیادی داریم. عمومی‌سازی علم که امروزه شاخه‌های مفصلی دارد، می‌گوید چگونه مقالاتی که توسط اندیشمندان نوشته می‌شود را در سطح عامه مردم مطرح کنیم. استراتژی‌ها و تکنیک‌هایی که براساس آن گفته می‌شود چگونه ارتباط برقرار کنیم در روابط سیاسی مطرح می‌شود. اولین راهکار این است که به عمومی‌سازی علم بپردازیم، یعنی حرف‌های پیچیده در این علم را به صورت عامیانه‌تر و ساده‌تر مطرح کنیم. یکی دیگر از ابعادی که باید به آن پرداخت، روزنامه‌نگاری سیاسی است. در روزنامه‌نگاری سیاسی مرز باریکی است و نه باید در جدل سیاسی جناح‌ها قرار بگیرد و نه در فضای دانشگاهی و برقراری تعادل در این دو مرز خود به استراتژی خاصی نیاز دارد و نیازمند تمرین است. روزنامه‌نگاری علمی، سخنرانی‌ها، ارائه مطالب در جاهای مختلف و حضور فعال داشتن، استراتژی‌هایی است که در این بخش می‌توان استفاده کرد. بنابراین برای به‌کارگیری دانش سیاست در جامعه نیازمند شبکه‌ای از اهالی معرفتی این حوزه هستیم تا بتوانیم در جامعه سیاسی فعال باشیم و بتوانیم دانش سیاسی را در قالب گروه و یادگیری اجتماعی پیش ببریم و به عمومی‌سازی علم با استراتژی‌های مختلف بپردازیم و با تمرکز کردن بر روی این موارد می‌توانیم دانش سیاسی را در ایران کاربردی یا کارآمد کنیم.

